
PROTESTI MEISSÄ KAIKISSA

Populismien päähaarat löytyvät suhtautumisesta
maahanmuuttoon ja tuloeroihin

ILKKA HAAVISTO

- Suomalaisen populismin kova ydin löytyy eliittien ja globalisaation vastaisuudesta. Tästä kasvualustasta haarautuu asennetasolla kaksi erilaista populistista ulottuvuutta: nativistiset ja egalitaristiset asenteet.
- Nativistinen, kansallismielinen populismi asennoituu kielteisesti maahanmuuttoon ja globalisaatioon, jonka nähdään vieneen työpaikkoja ja heikentäneen kansallista päätösvaltaa. Nativisti kaipaa vahvaa johtajaa ja pitää eliittiä epärehellisenä.
- Egalitaristinen, vasemmistolainen populismi vastustaa taloudellista eriarvoisuutta ja markkinataloutta kokonaisuudessaan. Egalitaristin mielestä globalisoituminen hyödyntää pientä eliittiä, joka huolehtii lähinnä omista eduistaan.
- Koulutustaso on vahvasti yhteydessä asenteiden populistisuuteen: yliopistokoulutuksen saaneiden asenteet ovat selvästi vähemmän populistisia kuin vain peruskoulun varaan jääneiden. Ikäryhmistä asenteiltaan vähiten populistinen on 18–25-vuotiaat.
- Puoluekannoittain tarkasteltuna populismi puhuttelee etenkin perussuomalaisia äänestäviä, mutta vähemmän kokoomusta äänestäviä. SDP:tä, vasemmistoliittoa ja vihreitä äänestävät ovat keskimääräistä taipuvaisempia egalitaristiseen populismiin.
- Kuvitteellisista radikaalipopulistisista puoleista vankimman kannatuksen saisi äärikansallinen puolue, jota voisi äänestää jopa 25 prosenttia suomalaisista. Vasemmistopopulistinen puolue saisi taakseen vain 7 prosenttia kansasta, radikaalivihreäkin vain 11 prosenttia.

Vaikka perussuomalaiset on omankin linjauksensa perusteella populistinen puolue, olisi yksinkertaistavaa väittää, että populismi olisi meillä yhden puolueen varassa. Yhteiskunnallisena ilmiönä populismi on enemmän kuin yksi puolue tai yhdenlainen ajattelutapa.

Historioitsija Niall Fergusonin² mukaan poliittisen populismin syntyyn liittyy – maasta tai ajankohdasta riippumatta – aina samankaltainen joukko reaalimaailman ilmiöitä. Populismin juurisyy on globalisaatio, josta lähtee liikkeelle viisi taloudellista ja sosiaalista siementä:

- lisääntynyt maahanmuutto,
- kasvaneet tuloerot,
- eliittien korruptio,
- merkittävä talouskriisi ja
- demagogian esiinmarssi.

Tällä reseptillä Ferguson on selittänyt populismin viimeaikaista nousua Yhdysvalloissa ja Britanniassa. Kyse on pikemminkin ajatuskokeesta kuin varsinaisesta tieteellisestä hypoteesista saati koetellusta teoriasta.

Ensisilmäyksellä resepti näyttää sopivan Suomeen.

Meilläkin maahanmuutto on kasvanut, tuloerot tosin eivät juuri lainkaan. Keskustelua korruptiosta lietsoi aikoinaan vaalirahoituskriisi, ja finanssikriisistä alkanut talouskriisi ja eurokriisi ovat runnelleet taloutta pitkään. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa nähtiin perussuomalaisten historiallinen vaalivoitto iso jytky, jonka keskiössä hääri taitavana demagogina tunnettu Timo Soini.

Pohjimmiltaan populismin käyttövoimana ovat asenteet – eli se, puhuttelevatko populismin reseptin ainesosat kansalaisia. Kansalaisten mielipiteet ovat tosia ja vaikuttavat todellisuuteen, vaikka ne eivät edes pohjaisi todellisuuteen.³

Jos esimerkiksi maahanmuuton määrä olisi kansalaisille yhdentekevä asia, kasvanut maahanmuutto tuskin johtaisi populistiseen liikehdintään. Jos tuloerot ovat kansalaisille erityisen herkkä asia, voivat pienetkin muutokset niissä lietsoa populismia.

ASENTEISSA VANKKA KASVUALUSTA

Millaisia kasvualustoja suomalaisten asenteista löytyy populismille? Tätä selvitettiin EVAn vuoden 2017 arvo- ja asennetutkimuksessa kohdentamalla yhteensä 14 kysymystä viidelle eri aihealueelle, jotka olivat maahanmuutto, tuloerot, eliitit, globalisaatio, sekä markkinatalous⁴. (Kuvio 1.)

Valitut aihealueet noudattavat hieman mukailien Fergusonin reseptiä. Poliittiseen demagogiaan liittyvä aihealue sisällytettiin eliittien korruptio -aihealueeseen esittämällä kysymys vahvan johtajan tarpeellisuudesta. Talouskriisi-aihealueen sijaan kysyttiin suhtautumisesta kahteen keskeiseen talouden vaihteluiden selittäjään, markkinatalouteen ja globalisaatioon.

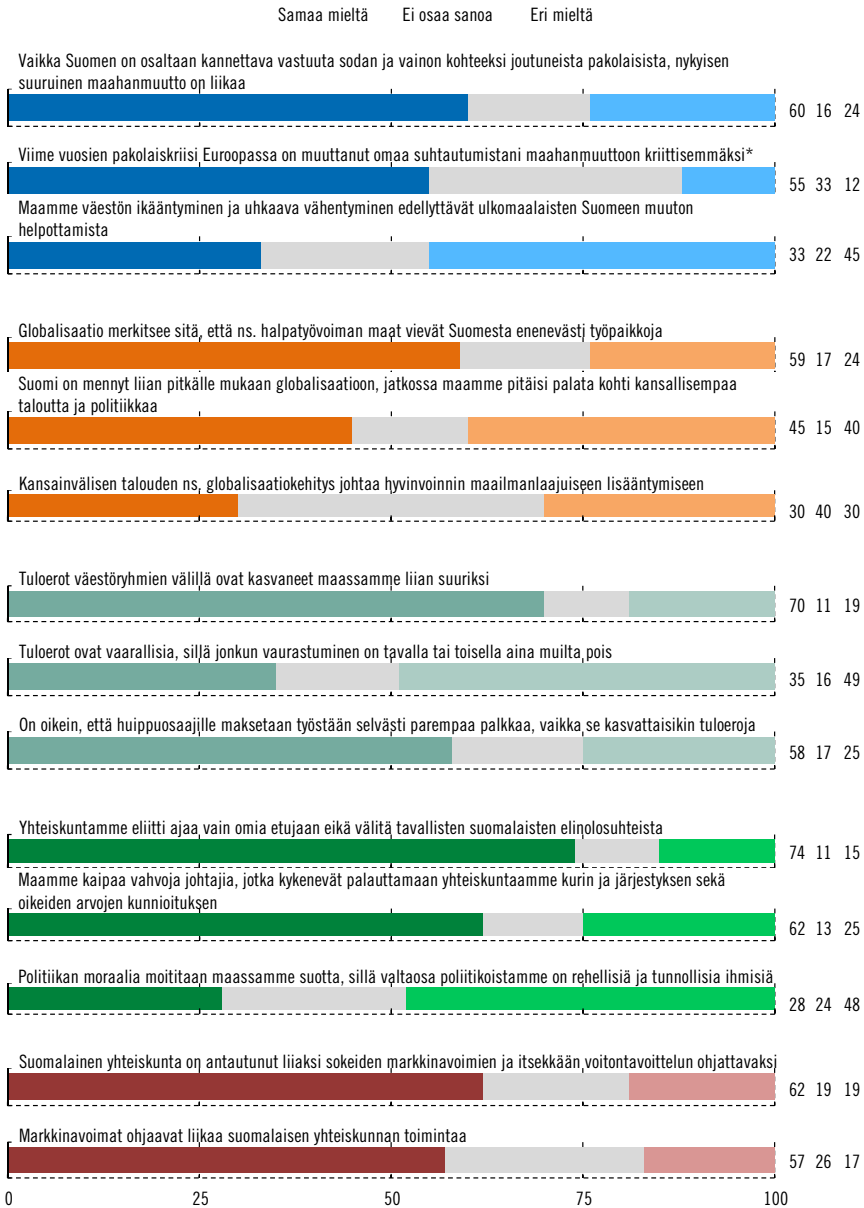
Suomalaisten asenteista näyttäisi löytyvän vahva populistinen kasvualusta. Valta-osa, eli 45–74 prosenttia suhtautuu kriittisesti maahanmuuttoon, eliitteihin ja markkinatalouteen. Tuloerojen ja globalisaation osalta kokonaiskuva on niin ikään kriittinen, joskin kansalaismielipide vaihtelee hieman enemmän. Kysymysmuodosta riippuen 25–70 prosenttia suhtautuu tuloeroihin ja globalisaatioon kriittisesti.

Suomalaisten asennoituminen populismin siemeniin voidaan siis pelkistää näin:

- *Maahanmuuttoon* suhtaudutaan hyvin varautuneesti eikä sitä haluta ainakaan lisätä.
- *Tuloerot* nähdään yleisesti liian suurina ja niiden oikeutusta epäillään.
- *Markkinatalouden* kasvavaa vaikutusta arkeen ja yhteiskuntaan pidetään haitallisena.
- *Eliittiin* kuuluvilta toivotaan vahvempaa johtajuutta, ja heitä pidetään moraaliltaan arveluttavina oman etunsa ajajina.
- *Globalisaatio* tarkoittaa lähinnä työpaikkakatoa ja kansallisen päätösvallan menettämistä.

KUVIO 1 ASENOITUMINEN POPULISTISIIN VÄITTEISIIN

LÄHDE: EVAN ARVO- JA ASENETUTKIMUS (2017).



*Tarkka kysymysmuoto: Miten viime vuosien pakolaiskriisi Euroopassa on muuttanut omaa suhtautumista maahanmuuttoon? (Myönteisemmäksi – Ei muutosta – En osaa sanoa – Kriittisemmäksi)

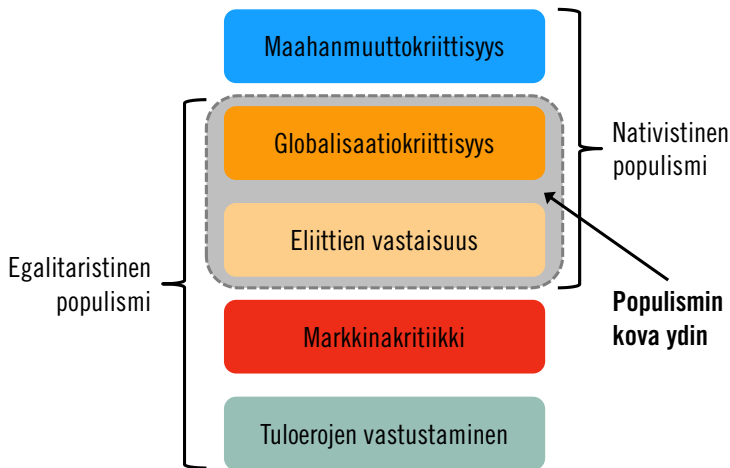
KOVA YDIN JA KAKSI HAARAA

Kun selvitetään näiden asenteiden ilmenemisen riippuvuuksia, päästään tarkemmin kiinni suomalaisen populismin piirteisiin⁵. Syvyyttä havainnointiin saadaan faktorianalyysillä, joka selvittää mielipidetutkimuksen muuttujiin annettujen vastausten keskinäiset riippuvuudet ja etsii niiden pohjalta uusia, piileviä muuttujia.

Tällaisen analyysin avulla suomalaisten populismiasenteista voidaan tehdä kolme havaintoa: Suomalaisen populismin kova ydin on globalisaatiokriittisyys ja eliittien vastaisuus. Sen lisäksi populistiset asenteet jakautuvat kahteen haaraan, joista toinen nojaa maahanmuuttovastaisuuteen ja toinen tuloerojen ja markkinatalouden vastaisuuteen. (Kuvio 2.)

Suomalaisen populismin kova ydin kertoo siis hyvin samanlaisesta asetelmasta kuin Brexitiin päätyneessä Isossa-Britanniassa tai Donald Trumpin presidentikseen valinneissa Yhdysvalloissa. Koulutettujen osajien eliitti ajaa rajojen avoimuutta ja globalisaatiota, joilla on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia talouteen ja yhteiskuntaan.

KUVIO 2 POPULISTISTEN ASETEIDEN ULOTTUVUUDET



Kun globalisaation myönteiset vaikutukset kohdistuvat suhteessa enemmän eliittiin itseensä ja kielteiset suhteessa enemmän tavalliseen kansaan, näyttää siltä, että järjestelmää on peukaloitu. Syntyy sekä tilaa että tilausta populismille, jossa pohjimmiltaan on kyse eliitin ja tavallisen kansan välisen vastakkainasettelun luomisesta ja sen hyödyntämisestä.

Maahanmuuttovastaisuuteen nojaavaa populismin ulottuvuutta voidaan kutsua *nativistiseksi populismiksi*, sillä siihen liittyy myös globalisaatio- ja eliittikriittisyys. Kantaväestön etusijaa korostava asennoituminen, nativismi, on tyypillinen kansallismielisille, oikeistoa tai keskustaa edustaville populistille kautta maailman (ks. liite Euroopan populistipuolueet s. 98–102).

Populismin toisen ulottuvuuden käyttövoimana on taloudellinen eriarvoisuus, sillä siinä yhdistyvät tuloerojen ja markkinatalouden vastustaminen sekä eliittien ja globalisaation kritiikki. Tällainen *egalitaristinen populismi* on tyypillinen erityisesti vasemmistopopulisteille ympäri maailmaa.

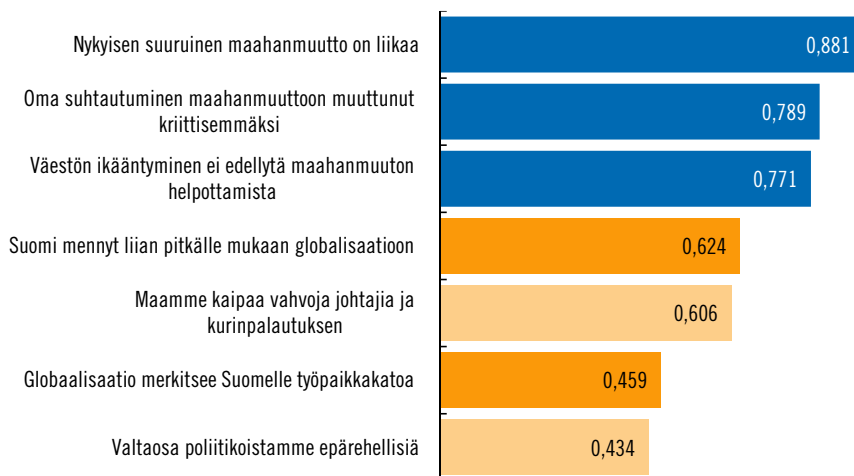
NATIVISTI HALUAA RAJAT KIINNI

Mitä nativistinen populistinen ajattelee maailman menosta? Hän uskoo, että maamme ongelmat johtuvat liian avoimista rajoista: maahanmuutosta, globalisaatiosta ja näitä ajavasta eliitistä, joka ei arvosta kansallista etua saati itsemääräämisoikeutta (kuviot 3).

Nativististen populistien ykkösasia on maahanmuuton hillitseminen. Tästä kertoo se, että ulottuvuuden kolme kärkimuuttujaa käsittelee maahanmuuttoa.⁶ Heidän mielestään nykyisen suuruinen maahanmuutto on liiallista, eivätkä he pidä sen lisäämistä humanitäärisistä tai taloudellisista syistä perusteltuna.

Globalisaatiokehitys on nativistien mielestä mennyt liian pitkälle. Suomen ja suomalaisten tulisi ottaa päätösvaltaa takaisin omiin käsiin, peruuttaa muutama askel taaksepäin globalisaatiosta ja pysäyttää työpaikkojen valuminen ulkomaille. Kantona kaskessa ovat päättäjät, jotka nativististen populistien mielestä ovat vieläpä epärehellisiä.

KUVIO 3 NATIVISTINEN POPULISMI: MUUTTUJAT JA NIIDEN FAKTORILATAUKSET⁷



Nationalistisen populistin mielestä jonkin nykymenossa pitää muuttua: tarvitaan vahvoja johtajia, jotta kansakunta löytäisi taas oman identiteettinsä ja yhteiskuntaan palaisi kuri ja järjestys.

Nativistinen populismi on ollut Välimeren maita lukuun ottamatta eurooppalaisen ja pohjoismaisen populismin pääsuuntaus. Suomesa perussuomalaiset tai länsinaapurimme ruotsidemokraatit kuuluvat molemmat tähän kategoriaan, samaten Ison-Britannian Itsenäisyyspuolue UKIP, Ranskan Kansallinen rintama tai Puolan Laki ja oikeus.

Nativististen populistipuolueiden tärkein ohjelmallinen tavoite on yleensä vallan palauttaminen eliiteiltä tavalliselle kansalle. Niiden käytännön politiikassa korostuu kuitenkin usein maahanmuuton rajoittaminen ja kriittinen suhtautuminen globalisaatioon ja integraatioon.

EGALITARISTILLE TALOUS ON NOLLASUMMAPELIÄ

On tavallista ajatella, että populistieja löytyy vain poliittisen kentän oikealta puoliskolta. Näin ei tietenkään ole. Egalitaristinen populismi on

perin vasemmistolaista, eivätkä siihen liittyvät asenteet näytä meillä olevan yhtään sen harvinaisempia kuin nativistiset asenteet.

Egalitaristien mielestä maamme ongelmat johtuvat taloudellisesta ja sosiaalisesta eriarvoisuudesta, jonka takana on uusliberalistinen, kaiken globalisoitumiseen ja markkinaehtoistumiseen pyrkivä, pientä eliittiä hyödyttävä järjestelmä (kuvio 4).

Kaikkein tärkein asia on taloudellisen eriarvoisuuden vastustaminen. Egalitaristinen populistit ei kuitenkaan ole vain huolissaan tuloerojen kasvusta. Hänelle talous on nollasummapeliä, jossa yhden voitto on toisen tappio. Siksi tuloerot ovat paitsi liian suuria, myös käytännössä perusteettomia. Huippusaajillekaan ei pitäisi maksaa muita korkeampaa palkkaa, jos se kasvattaa tuloeroja.

Tällaisen katsantokannan mukaan markkinoille on luovutettu aivan liian paljon valtaa yhteiskunnallisissa asioissa. Syyttävä sormi osoittaa eliittiin, joka huolehtii omista eduistaan eikä juuri välitä siitä, miten tavallisten suomalaisten käy.

Egalitaristinen populismi on ollut populismin valtavirtaus Latinalaisessa Amerikassa ja esimerkiksi eurokriisin polttopisteessä jo vuosia

KUVIO 4 EGALITARISTINEN POPULISMI: MUUTTUJAT JA NIIDEN FAKTORILATAUKSET⁸



kärjistelleissä Välimeren maissa, jossa sitä ovat edustaneet muun muassa Syriza Kreikassa tai Podemos Espanjassa.

Samantyyppistä liikehdintää on Yhdysvalloissa edustanut Occupy Wall Street -liike. Lisäksi presidentinvaaleissa egalitaristisia teemoja hyödynsivät demokraattipuolueen ehdokkuuden hävinnyt Bernie Sanders sekä osin myös Donald Trump.

PERUSSUOMALAISET JA MYÖS VIHERVASEMMISTO

Faktorianalyysin avulla voidaan syventää populististen asenteiden tarkastelua eri väestöryhmissä. Kun eri väestöryhmien faktoripistemäärät esitetään asennekartalla, päästään vertailemaan eri ryhmien populististen asenteiden suhteellista voimakkuutta suhteessa populismin eri ulottuvuuksiin. (Kuvio 5.)

Kartan keskipiste ei ole neutraali piste vaan kuvaa koko väestön keskimääräistä suhtautumista populismin ulottuvuuksiin. Samaten eri väestöryhmien sijainti ei ilmaise niiden populismin absoluuttista määrää vaan ryhmien populistisuutta suhteessa väestön keskiarvoon sekä toisiin väestöryhmiin.

Väestön keskimääräinen kanta tarkoittaa nativistisen populismin osalta selkeän torjuvaa asennoitumista maahanmuuttoon ja varsin nihkeää suhtautumista myös globalisaatioon ja poliittiseen eliittiin.

Egalitaristisen populismin osalta keskimääräinen kanta merkitsee selkeää markkina- ja eliittivastaisuutta sekä käsitystä Suomesta aivan liian suurien tuloerojen maana. Sitä vastoin keskivertosuomalainen *ei* kategorisesti torju tuloeroja, vaan voi pitää niitä myös oikeutettuina.⁹

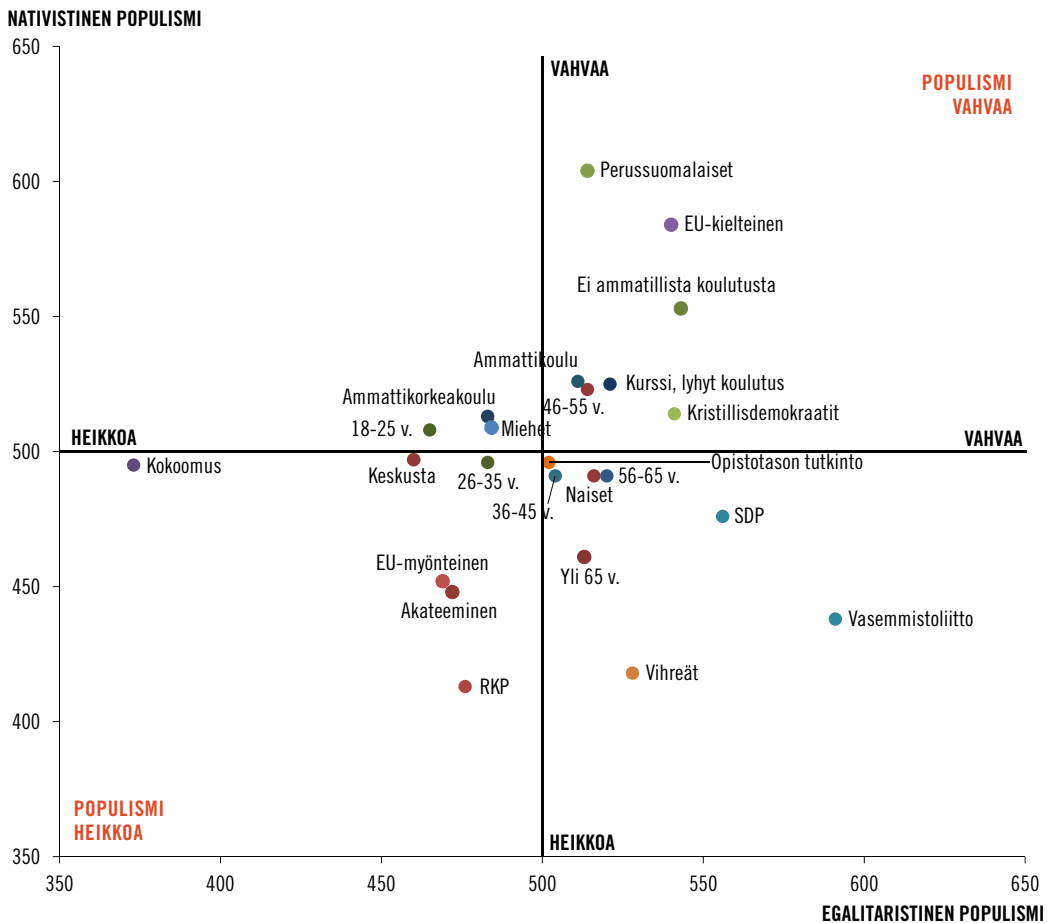
Kaikkein eniten populistisia asenteita löytyy väestöryhmiltä, jotka sijaitsevat kartan oikeassa ylälohkossa: EU-kielteiset, perussuomalaisia äänestävät, vailla ammatillista koulutusta olevat sekä työttömät.

Keskimäärin vähemmän populistisia asenteita taas löytyy muun muassa kokoomusta tai RKP:ta äänestäviltä, johtavassa asemassa olevilta, akateemisesti koulutetuilta ja EU-myönteisiltä.

Egalitaristiseen populismiin keskimääräistä taipuvaisempia ovat puoluekannaltaan vasemmistolaiset ja vihreät, ikääntyneemmät väestönosat sekä naiset. Nämä ryhmät ottavat etäisyyttä nativistiseen populismiin liittyvistä asenteista.

Miehet puolestaan allekirjoittavat hieman keskimääräistä vahvemmin nativistisen populismin mutta lievemmin egalitaristisen populismin asenteet. Samankaltaiset asenteet löytyvät nuorilta 18–25-vuotiailta.

KUVIO 5 POPULISTISET ASEENTEET VÄESTÖRYHMITTÄIN



Puolueiden äänestäjäryhmät sijaitsevat kaikista väestöryhmistä kauimpana kartan keskipisteestä ja väestön keskimääräisestä asennoitumisesta. Kaikkien kahdeksan eduskuntapuolueen kannattajakunnilla on omaleimainen asennoituminen populismin kahteen perusulottuvuuteen.

Esimerkiksi RKP:n, vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajia yhdistää selkeästi torjuva asenne nativistiseen populismiin, mutta ryhmien välille syntyy suuria eroja suhtautumisessa egalitaristiseen populismiin.

Perussuomalaisten, vihreiden ja kristillisdemokraattien äänestäjät suhtautuvat samalla tavalla egalitaristiseen populismiin, mutta ovat kuin eri planeetalta nativismin suhteen.

Ja vielä: kokoomuksen, keskustan ja SDP:n äänestäjät suhtautuvat osapuilleen samalla tavalla nativistiseen populismiin, mutta kokonaan eri tavalla egalitaristiseen populismiin.

MITÄ KOULUTETUMPI, SITÄ VÄHEMMÄN POPULISTI

Kaikkein selvin yksittäinen populismin selittäjä on koulutus, joka erottelee toisistaan etenkin ääripäät. Akateemisen koulutuksen saaneet ovat vähiten taipuvaisia populistiseen asennoitumiseen, ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta jääneet eniten.

Yliopistokoulutuksen saaneet erottuvat selvästi ei-populistisena ryhmänä. Kaikilla muilla koulutustasoilla suomalaiset ovat vähintään keskimääräisen populistisia ainakin toisella ulottuvuudella.

Egalitaristiseen populismiin koulutustaso liittyy ansiotason kautta. Mitä alhaisempi koulutus, sitä matalampi keskimääräinen ansiotaso ja vastaavasti suurempi alttius ajatella, että tulonjako on epäreilu.

Nativistisen populismin suhteen ääripäät ovat kaukana toisistaan. Ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta olevia nativismi puhuttelee, akateemisen koulutuksen saaneet puolestaan hylkivät ajattelutapaa. Nimenomaan yliopistokoulutus näyttäisi muokkaavan asenteita suvaitsevaiseen ja avoimeen suuntaan. Pelkkä korkeakoulutus ei muuta asen-

noitumista, sillä ammattikorkeakoulun käyneet ovat akateemisia paljon alttiimpia nativistiselle populismille.

Kyselyn nuorin ikäluokka on asenteiltaan kaikista ikäryhmistä vähiten populistinen ja selvästi vähiten tulonjakopopulistinen. Tämä on sikäli yllättävää, että nuoria ikäluokkia on pidetty alttiina populistiselle vaikuttamiselle, koska ne ovat varttuneempia vähemmän sitoutuneita vaikuttamaan yhteiskunnassa edustuksellisen demokratian kautta.¹⁰

Toisaalta keski-ikäisiä, työväenluokkaisia miehiä on pidetty populistimin tärkeimpänä kohderyhmänä. Tämä näyttäisi pitävän paikkansa tässäkin väestöryhmittäisessä erittelyssä.

Asennoituminen tulonjakoon terävöityy aina noin 50 ikävuoteen asti. Keski-ikäisten 46–55-vuotiaiden asenteissa tapahtuu kuitenkin myös selvä siirtymä nativistisen populismin suuntaan. Siirtymä kuitenkin palautuu heti siirryttäessä seuraavaan ikäluokkaan (56–65-vuotiaat) ja kyselyn kaikkein iäkkäin ikäluokka (yli 65-vuotiaat) on selvästi väestön keskiarvoa vähemmän nativistisesti populistinen.

KEN ON KAIKKEIN POPULISTISIN?

Kun eri väestöryhmien molemmilla ulottuvuuksilla saamat faktoripistemäärät lasketaan yhteen, selviää myös se, mikä väestöryhmistä on suhteellisesti populistisin ja mikä taas suhteellisesti vähiten taipuvaisin populismiin. Vertailuun tulee suhtautua varovaisuudella, sillä erot ovat enimmäkseen hyvin pieniä.

EU-kielteisillä ja perussuomalaisia äänestävillä on suhteellisesti eniten asenteita, jotka toimivat populismin kasvualustana. Näiden ryhmien faktoripistemäärät nousevat muita korkeammiksi. (Kuvio 6.)

Suhteellisesti vähiten populistisia asenteita taas on kokoomusta äänestävillä. Heidän faktoripistemääriensä summa on taas selvästi alhaisin, tosin lähinnä siksi, että ryhmä ei allekirjoita egalitaristiseen populismiin liittyviä asenteita.

KUVIO 6 VÄESTÖRYHMÄT SUHTEELLISEN POPULISTISUUDEN MUKAISESSA JÄRJESTYKSESSÄ

Väestöryhmä	Pisteet	
EU-kielteinen	1124	"Populistisin"
Perussuomalaiset	1118	
Ei ammatillista koulutusta	1096	
Työtön	1068	
Kristillisdemokraatit	1055	
SAK	1053	
Kurssi, lyhyt koulutus	1046	
4000-8000 asukasta	1040	
46-55 vuotta	1037	
Ammattikoulu	1037	
Työntekijä	1033	
SDP	1032	
Vasemmistoliitto	1029	
EU-neutraali	1025	
8000-30000 asukasta	1016	
Alle 4000 asukasta	1015	
Eläkeläinen	1013	
Etelä-Suomi	1013	
56-65 vuotta	1011	
Pohjois-Suomi	1010	
Väli-Suomi	1009	
Naiset	1007	
Koko väestö	1000	Väestö keskimäärin
Opistotason tutkinto	998	
30000-80000 asukasta	998	
Ammattikorkeakoulu	996	
Alempi toimihenkilö	996	
36-45 vuotta	995	
STTK	995	
Miehet	993	
Yrittäjä	991	
Itä-Suomi	987	
Yli 80000 asukasta	985	
Uusimaa	982	
26-35 vuotta	979	
Yli 65 vuotta	974	
18-25 vuotta	973	
Opiskelija	969	
Keskusta	957	
Vihreät	946	
Ylempi toimihenkilö	945	
Akava	944	
EU-myönteinen	921	
Akateeminen	920	
Johtavassa asemassa	899	
RKP	889	
Kokoomus	868	"Elitistisin"

JOPA NELJÄNNES VOISI ÄÄNESTÄÄ ÄÄRIKANSALLISTA PUOLUETTA

Maahanmuuttoa jyrkästi vastustava ja eroa eurosta ajava puolue voisi nousta jopa suurten puolueiden joukkoon, mutta radikaalivasemmistolaiset aatteet eivät suomalaisten sydämiä sulata.

Vaikka suomalaisten asenteet ovat keskimäärin melko populistisia, se ei tarkoita, että he äänestävät populistipuoluetta. Muualla maailmassa laajaa kannatusta nauttavia populistipuolueita on syntynyt nopeastikin, olisiko meilläkin tilaa uudelle populistipuolueelle?

Tämän selvittämiseksi EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa vastaajilta kysyttiin kolmen kuvitteellisen populistipuolueen osalta, kuinka valmiita he olisivat äänestämään niitä. Puolueista ensimmäinen edusti tiukan linjan nativistista populismia, toinen occupy-henkistä vasemmistopopulismia ja kolmas radikaalia vihreyttä. (Kuvio 1.)

Kuvitteellisten puolueiden ohjelmat muotoiltiin tarkoituksella kärjekkäiksi ja ehdottomiksi. Niihin sisällytettiin sellaisia populistisia ulottuvuuksia, joita voidaan pitää tiettyä kannattajakuntaa voimakkaasti kosiskelevina, mutta käytännössä mahdottomina toteuttaa.

Jopa 25 prosenttia suomalaisista ilmoitti olevansa vähintään melko todennäköisesti valmis äänestämään tiukan linjan nativistista populismia edustavaa puoluetta. Osuutta voidaan pitää suurena, jos ajatellaan, että ohjelma pitää sisällään vaateen maahanmuuton pysäyttämisestä kokonaan sekä euroerosta.

Toisaalta mittaus asettaa populistisen äärikansallisen puolueen kannatukselle myös katon: kaksi kolmesta (63 %) ilmoittaa, ettei olisi valmis äänestämään tällaista puoluetta. Suurinta kannatus olisi vähän koulutettujen, työntekijöiden ja työttömien parissa. Vaihtoehdon torjunta vahvistuu koulutustason ja sosioekonomisen statuksen nousun myötä.

Ehkä vastoin ennako-oletuksia nativistipuolueen kannatuksessa ei ole suurta eroa miesten ja naisten välillä. Puolue kuitenkin torjutaan naisten parissa hieman miehiä useammin.

KUVIO 1 KUVITTEELLISET POPULISTIPUOLUEET JA NIIDEN KANNATUS

Nativistit

- Maahanmuuton pysäyttäminen
- Suomalaisen kulttuurin ensisijaisuus
- Vierasuskoisten mukauduttava suomalaisiin tapoihin
- Suomalaisille työntekijöille etusija Suomessa tehtävään työhön
- Ero eurosta, tarvittaessa myös EU:sta

Kannatus

Äänestäisi	Vaikea sanoa	Ei äänestäisi
25	12	63

Vasemmistopopulistit

- Suurituloisten verotuksen selvä kiristäminen ja tarvittaessa omaisuuden kansallistaminen
- Väkivaltakoneistojen (armeija, poliisi) toiminnan voimakas rajoittaminen
- Nykyistä selvästi vapaampi maahanmuutto
- Yksipuolinen aseistariisunta
- Pääoman liikkeiden rajoittaminen

Äänestäisi	Vaikea sanoa	Ei äänestäisi
7	12	81

Radikaalivihreät

- Yksityisautoilun kieltäminen
- Lihan tehotuotannon lopettaminen
- Työviikon merkittävä lyhentäminen
- Negatiivinen talouskasvu
- Luonnonvarojen merkittävästi nykyistä laajempi suojelu lailla

Äänestäisi	Vaikea sanoa	Ei äänestäisi
11	12	78

Poliittisella kartalla nativistisen populismipuolueen kannatus paikantuu vahvasti perussuomalaisten äänestäjiin. Heistä peräti 79 prosenttia pitäisi tällaisen puoleen äänestämistä todennäköisenä ja käytännössä kukaan ei sulkisi vaihtoehtoa pois. Perussuomalaisten ohella kannatusta löytyisi myös kristillisdemokraatteja äänestävistä (33 %).

Ääri­vasem­malla ei tilaa tulokkaille

Ääri­vasem­mistolainen populistipuolue ei suomalaisten sydämiä valloittaisi. Kuvitteellista radikaalia vasemmistopopulistista puoluetta äänestäisi vain 7 prosenttia vähintään melko todennäköisesti. Ainoat väestöryhmät, joissa vasemmistopopulistinen puolue saa vähäistä enemmän kannatusta, ovat vasemmistoliiton (28 % äänestäisi) ja vihreiden (18%) kannattajat.

Kokoomusta ja perussuomalaisia äänestävät torjuvat ääri­vasem­mistolaisen puolueen varsin kategorisesti, kannoillaan keskustan ja kristillisdemokraattien kannattajat. Myös sosiaalidemokraattien kannattajat torjuvat vaihtoehdon selvin numeroin, mutta näkyvästi pehmeämmin kuin vaikkapa keskustaa äänestävät.

Tulos on yllättävä, sillä usein talouskriisin aikana ääri­vasem­mistolainen politiikka nostaa päätään. Esimerkiksi Ranskan presidentinvaaleissakin radikaali vasemmistopopulismi menestyi hyvin, kun Jean-Luc Mélenchon sai ensimmäisellä kierroksella 19 prosentin ääniosuuden.

Ehkä vasemmistopopulistiselle ajattelulle löytyy jo foorumi olemassa olevien puolueiden sisällä. Tulos antaa toisaalta tukea väitteelle, jonka mukaan vasemmistolaisuus on tätä nykyä konservatiivinen, ei progressiivinen voima.¹¹ Se nojaa hyvinvointivaltioon ja pyrkii säilyttämään, ei särkemään olemassa olevia rakenteita.

Vihreistä löytyy vapaita radikaaleja

Ohjelmaltaan melko lähellä kalastaja Pentti Linkolan linjoja olevaa radikaalivihreää puoluetta äänestäisi 11 prosenttia suomalaisista. Merkille pantavaa on, että nykyisiä vihreitä äänestävistä miltei joka toinen (48 %) pitäisi tämän puolueen äänestämistä melko todennäköisenä.

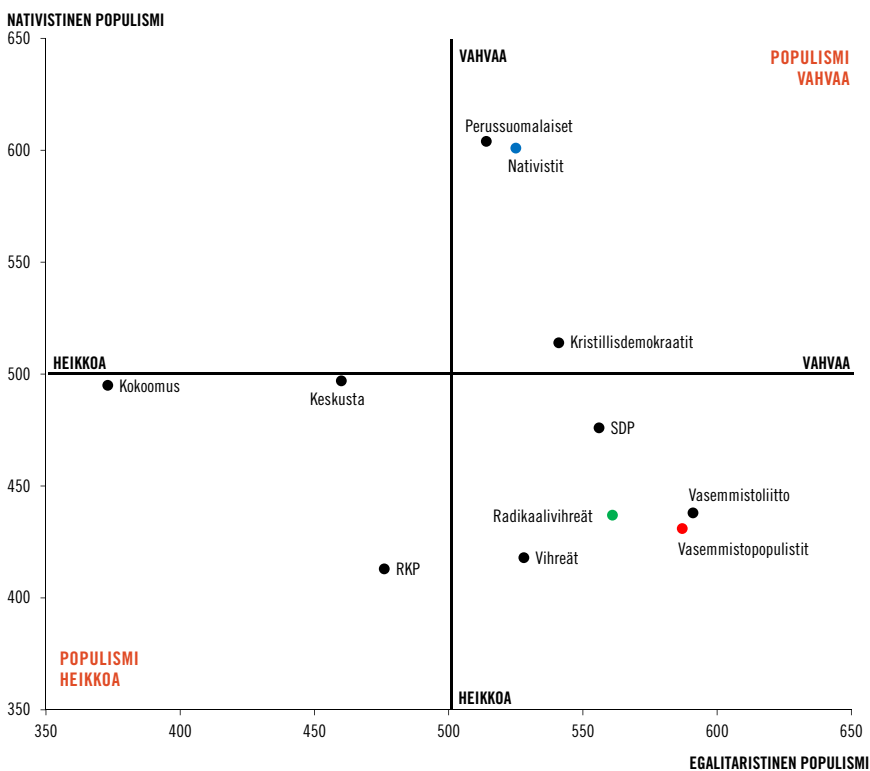
Kannatusta löytyy myös vasemmistoliittoa äänestävistä (31 %), työttömistä (20 %), Pohjois-Suomessa asuvista (19 %) ja nuorista 18–25-vuotiaista (17 %). Porvaripuolueita äänestäville puolueen talouskasvun vastainen agenda on kuitenkin liikaa, ja näiden äänestäjistä oikeastaan kukaan ei lähtisi radikaalivihreiden kelkkaan.

Radikaalin vihreän puolueen kannattajakunta on näkyvästi populistisempää kuin olemassa olevan vihreän puolueen kannattajat. Sen sijaan vasemmistopopulistien ja äärikansallisten populistien sijainti populismi-

kartalla on miltei identtinen perussuomalaisten ja vasemmistoliiton äänestäjien kanssa (kuvio 2).

Tämä voidaan tulkita niin, että nykypuolueiden äänestäjät ovat valmiita äänestämään radikaalimpaa puoluetta. Etenkin perussuomalaisilla näyttäisi olevan painetta muuttaa linjaansa kärjekkäämmäksi ja populistisemmaksi, kun puhtaasti nativistispopulistinen linja saa paljon kannatusta. Vasemmistoliiton kannattajien parissa linjan terävöittäminen saa vain vähän kannatusta, mutta vihreiden äänestäjissä radikaaliajattelua on jo jonkin verran.

KUVIO 2 KUVITTEELLISET POPULISTIPUOLUEET KARTALLA



VIITTEET

- 1 Kiitokset Pentti Kiljuselle (Yhdyskuntatutkimus Oy), joka on tehnyt aineiston faktorianalyysin ja auttanut tulosten tulkinnessa.
- 2 Ferguson (2016).
- 3 Ks. Haikonen ja Kiljunen (2003), s. 15.
- 4 Tulokset perustuvat 2 040 henkilön antamiin vastauksiin, ja virhemarginaali on on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 11.–23. tammikuuta 2017. Kaikki EVAn vuoden 2017 Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset löytyvät EVAn Arvopankista internetistä osoitteesta www.eva.fi/arvopankki.
- 5 Populismi on hyvä esimerkki monitahoisesta ilmiöstä, jota on vaikea havainnoida luotettavasti kysymällä siitä suoraan kohdejoukolta. Populismia voitaisiin periaatteessa yrittää mitata pyytämällä vastaajaa esimerkiksi kuvailemaan omien asenteittensa populistisuutta asteikolla nolasta kymmeneen. Tällaisessa kyselyssä olisi kuitenkin useita ongelmia, joista ensimmäinen liittyy populismin erilaisiin määritelmiin, toinen oman asennoitumisen tunnistamiseen populistiseksi ja kolmas sen oman asennoitumisen hyväksymiseen populistiseksi.
- 6 Kärkimuuttajat saavat faktorianalyysissä suurimmat faktorilataukset. Mitä suurempi lataus, sitä enemmän muuttuja selittää kyseisen faktorin vaihtelua.
- 7 Muuttujien täydelliset tekstit, ks. kuvio 1 edellä.
- 8 Muuttujien täydelliset tekstit, ks. kuvio 1. edellä.
- 9 Ylipäättään suomalaiset suhtautuvat kyllä maahanmuuttoon ja tuloeroihin kriittisesti, kriittisemmin esimerkiksi kuin muiden Pohjoismaiden asukkaat keskimäärin. Ks. Kallio et al. (2013).
- 10 Ks. Foa ja Mounk (2016).
- 11 Ks. Pernaa (2013).

KIRJALLISUUS

- FERGUSON, N.** (2016). "Populism as a Backlash Against Globalization – Historical Perspectives", *Horizons*, Autumn 2016, No.8.
- FOA, R.S. ja Mounk, Y.** (2016). "The Democratic Disconnect", *Journal of Democracy* 28:1.
- HAIKONEN J. ja Kiljunen P.** (2003): Mitä mieltä, suomalainen? – EVAn asennetutkimuksen kertomaa vuosilta 1984–2003, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki.
- KALLIO, J., Kangas, O. ja Niemelä, M.** (2013). "Intohimo tasa-arvoon – Tuloero- ja maahanmuuttoasenteet erottavat suomalaiset muista pohjoismaalaisista", teoksessa *Politiikan sekahaku – Mitkä asiat yhdistävät ja erottavat puolueita*, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki.
- PERNA, V.** (2013). "Kohti kolmen keskisuuren hallitusta – Puolueiden voimasuhteiden muutos johtaa hallituskkaan muuttumiseen", teoksessa *Politiikan sekahaku – Mitkä asiat yhdistävät ja erottavat puolueita*, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki.
- UVELL, M. ja Meier Carlsen, E.** (2010). *Folkhemspopulismen – Berättelsen om Sverige-demokraternas väljare*, Timbro.